

УДК: 159.9:316.6:305(477)(045)

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-3\(55\)-2269-2280](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-3(55)-2269-2280)

Гельбак Анжела Миколаївна кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології, соціології та педагогіки Донецького державного університету внутрішніх справ, м. Кропивницький, <https://orcid.org/0000-0002-7137-6326>

Мухіна Галина Вікторівна кандидат педагогічних наук, доцент доцент кафедри психології, соціології та педагогіки Донецького державного університету внутрішніх справ, м. Кропивницький, <https://orcid.org/0000-0001-8866-794X>

Цумарєва Наталя Вікторівна кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології, соціології та педагогіки Донецького державного університету внутрішніх справ, м. Кропивницький, <https://orcid.org/0000-0002-4005-0745>

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ГЕНДЕРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ У ПРОФІЛАКТИЧНІЙ ТА ПРОСВІТНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Анотація. У статті здійснено теоретичне узагальнення та науковий аналіз соціально-психологічних чинників гендерної соціалізації психологів у професійній діяльності. Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі психологів у системах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, секторі безпеки й оборони України, а також у сфері надання психосоціальної допомоги в умовах суспільних трансформацій і воєнних викликів. Обґрунтовано, що ефективність професійної діяльності психолога визначається не лише рівнем фахової підготовки, а й особливостями його особистісного становлення, зокрема процесами гендерної соціалізації.

У межах дослідження уточнено сутність і структуру гендерної соціалізації психологів як складника їхнього професійного становлення, що охоплює когнітивний, ціннісно-мотиваційний, рольово-поведінковий та рефлексивно-ідентифікаційний компоненти. Узагальнено сучасні соціально-психологічні та гендерні підходи до розуміння цього процесу, зокрема в контексті первинної та вторинної соціалізації, гендерних схем і соціальних практик.

Виокремлено та систематизовано основні соціально-психологічні чинники гендерної соціалізації психологів, серед яких визначено ціннісні, нормативні, рольові, організаційні, комунікативні та стереотипні. Показано, що гендерна соціалізація виконує регулятивну функцію у професійній діяльності психолога

(зокрема у профілактичній та просвітницькій діяльності), впливаючи на формування професійної ідентичності, стиль взаємодії, рівень професійної ефективності та задоволеності діяльністю. Обґрунтовано доцільність упровадження гендерно чутливих підходів у систему професійної підготовки та підвищення кваліфікації психологів.

Ключові слова: гендерна соціалізація, психолог, професійна діяльність, професійна ідентичність, соціально-психологічні чинники, гендерна чутливість, гендерний підхід, профілактика, гендерно зумовлене насильство.

Anzhela Helbak Candidate of Psychological Sciences (PhD in Psychology), Associate Professor Head of the Department of Psychology, Sociology and Pedagogy Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi, <https://orcid.org/0000-0002-7137-6326>

Halyna Mukhina Candidate of Pedagogical Sciences (PhD in Education) Associate Professor, Associate Professor of the Department of Psychology, Sociology and Pedagogy Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi, <https://orcid.org/0000-0001-8866-794X>

Nataliia Tsumarieva Candidate of Psychological Sciences (PhD in Psychology), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Psychology, Sociology and Pedagogy Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi, <https://orcid.org/0000-0002-4005-0745>

SOCIO-PSYCHOLOGICAL FACTORS OF GENDER SOCIALIZATION IN THE PREVENTIVE AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF FUTURE PROFESSIONALS

Abstract. The article presents a theoretical generalization and scientific analysis of the socio-psychological factors of gender socialization of psychologists in professional activity. The relevance of the study is determined by the increasing role of psychologists in the systems of education, healthcare, social protection, the security and defense sector of Ukraine, as well as in providing psychosocial support under conditions of social transformations and wartime challenges. It is substantiated that the effectiveness of psychologists' professional activity depends not only on their professional training but also on the characteristics of personal development, in particular on the processes of gender socialization. The study clarifies the essence and structure of gender socialization of psychologists as a component of their professional development, which includes cognitive, value-motivational, role-behavioral, and reflexive-identification components. Contemporary socio-psychological and gender approaches to understanding this process are summarized, including the perspectives of primary and secondary socialization, gender schemas, and everyday social practices.

The main socio-psychological factors of gender socialization of psychologists are identified and systematized, including value-based, normative, role-related, organizational, communicative, and stereotypical factors. It is shown that gender socialization performs a regulatory function in professional activity, influencing the formation of professional identity, interaction styles, professional effectiveness, and job satisfaction. The necessity of implementing gender-sensitive approaches in the system of professional training and continuous professional development of psychologists is substantiated.

Keywords: gender socialization, psychologist, professional activity, professional identity, socio-psychological factors, gender sensitivity, gender approach, prevention, gender-based violence.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі психологів у системі освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, секторі безпеки й оборони України, а також у наданні психосоціальної допомоги населенню в умовах суспільних трансформацій і воєнних викликів. Ефективність їхньої професійної діяльності визначається не лише рівнем фахової підготовки, а й особливостями особистісного становлення, зокрема процесами гендерної соціалізації, що впливають на систему професійних цінностей, комунікативні стратегії, стиль взаємодії, лідерські практики та способи прийняття рішень.

Водночас професія психолога історично характеризується наявністю гендерно зумовлених очікувань, стереотипів і рольової асиметрії, що можуть позначатися на формуванні професійної ідентичності, кар'єрних траєкторіях, рівні емоційного вигорання та якості надання психологічної допомоги. Попри активізацію гендерних досліджень у гуманітарних науках, вплив соціально-психологічних чинників на гендерну соціалізацію саме фахівців психологічного профілю залишається недостатньо теоретично узагальненим і емпірично вивченим, що зумовлює потребу комплексного наукового аналізу означеної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика гендерної соціалізації особистості та її соціально-психологічних детермінант посідає вагоме місце в сучасному вітчизняному й зарубіжному науковому дискурсі, зокрема в контексті досліджень професійного становлення фахівців соціономічних професій. У працях із соціальної та педагогічної психології гендерна соціалізація розглядається як процес засвоєння індивідом соціально схвалених норм, ролей, очікувань і моделей поведінки, що формуються під впливом сім'ї, освітнього середовища, професійних спільнот і ширших культурних контекстів. Особливої актуальності ця проблематика набуває щодо підготовки майбутніх психологів, чия професійна діяльність передбачає чутливість до питань гендерної рівності, недискримінації та етичної взаємодії з клієнтами.

У цьому контексті доцільно звернутися до напрацювань дослідників, які заклали теоретичні та емпіричні підвалини аналізу соціально-психологічних

механізмів гендерної соціалізації в освітньо-професійному середовищі. Так, **М. Горенко** обґрунтовує взаємозв'язок між типами гендерної ідентичності та професійною мотивацією студентів-психологів, доводячи, що гендерні уявлення й самосприйняття безпосередньо впливають на вибір професійної траєкторії, рівень домагань і готовність до самореалізації у фаховій діяльності. Це дозволяє розглядати гендерну ідентичність як важливий внутрішній чинник професійної соціалізації.

У працях **Н. Куравської** висвітлено особливості гендерної соціалізації студентської молоді в умовах закладу вищої освіти; авторка підкреслює роль навчального середовища, міжособистісної взаємодії та групових норм у трансляції гендерних стереотипів або, навпаки, у формуванні егалітарних установок. Отже, освітній простір постає як значущий соціальний агент, що моделює систему очікувань і поведінкових стратегій майбутніх фахівців.

Соціально-психологічні аспекти становлення особистості студента як суб'єкта професійної діяльності розкрито у дослідженнях **О. Чуйко**, де акцентовано значення групової динаміки, соціально-психологічного клімату, статусно-рольової структури академічних колективів і процесів самореалізації у формуванні професійної ідентичності. Хоча гендерний вимір не завжди є центральним, визначені автором механізми міжособистісної взаємодії створюють методологічне підґрунтя для аналізу гендерно зумовлених відмінностей у цих процесах.

Теоретичне осмислення гендерної соціалізації як системного соціокультурного процесу представлено у роботах **С. Бема**, яка у межах концепції гендерних схем показала, що засвоєння гендерних ролей відбувається через когнітивні структури, що організують сприймання соціального досвіду та визначають індивідуальні стратегії поведінки. Запропонований підхід пояснює механізми інтеріоризації соціальних норм і дозволяє інтерпретувати професійну поведінку психологів крізь призму засвоєних гендерних очікувань.

Водночас аналіз зазначених праць засвідчує, що, попри ґрунтовне висвітлення окремих аспектів гендерної ідентичності, освітнього впливу та соціально-психологічних процесів у студентських колективах, недостатньо дослідженим залишається комплексний вплив саме **соціально-психологічних чинників гендерної соціалізації психологів у професійній діяльності**, саме це й зумовлює необхідність подальшого системного аналізу означеної проблеми, що й визначає мету даного дослідження.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження соціально-психологічних чинників гендерної соціалізації психологів у професійній діяльності, а також визначення їхнього впливу на професійну ідентичність, стиль взаємодії та ефективність фахової практики.

Відповідно до мети визначено такі завдання:

- проаналізувати наукові підходи до розуміння гендерної соціалізації та її соціально-психологічних механізмів;

- уточнити сутність і структуру гендерної соціалізації психологів як складника професійного становлення;
- виокремити та класифікувати соціально-психологічні чинники, що впливають на цей процес;
- визначити взаємозв'язок між гендерною соціалізацією та показниками професійної ефективності психологів у профілактичній та просвітницькій діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема гендерної соціалізації розглядається в межах ширшої теорії соціалізації та має міждисциплінарний характер, оскільки поєднує здобутки психології, соціології, педагогіки й культурології. У науковому дискурсі соціалізація трактується як процес засвоєння індивідом соціального досвіду, норм, цінностей і моделей поведінки, що забезпечують його інтеграцію в суспільство та ефективне функціонування в різних сферах життєдіяльності. Таким чином, саме через механізми соціалізації відбувається включення людини в систему суспільних відносин і формування її соціальної ідентичності.

Розвиваючи це положення, Л. Карнаух підкреслює, що в межах гендерної психології соціалізація постає як безперервний процес і водночас результат опанування індивідом культурно закріпленого соціального досвіду та його подальшого відтворення. Відтак дитина, народжуючись як біологічна істота, поступово набуває соціальних характеристик і формується як член суспільства з власною системою мислення, емоцій, цінностей і духовних орієнтацій.

Соціалізація особистості, таким чином, передбачає включення до різних форм соціальних спільнот – груп, інститутів, організацій – через засвоєння культурних зразків, норм і цінностей, що стають підґрунтям її поведінки та життєвих стратегій [1].

Зазначене розуміння конкретизується у концепції П. Бергера і Т. Лукмана, які розглядають соціалізацію як поетапний процес інтеграції індивіда в об'єктивну соціальну реальність. Автори розмежовують первинну та вторинну соціалізацію. Якщо первинна соціалізація забезпечує базове входження дитини в соціум і становлення її як члена суспільства, то вторинна пов'язана з подальшим опануванням нових соціальних просторів і ролей.

Саме на цьому етапі індивід інтеріоризує гендерні, сімейні, професійні, політичні та інші ролі, що має особливе значення для професійного становлення особистості [2].

У цьому контексті гендерна складова соціалізації набуває самостійного теоретичного значення. Зокрема, М. Ткалич визначає гендерну соціалізацію як процес засвоєння та відтворення соціокультурних характеристик маскуліності й фемінності, що здійснюється через наслідування, ідентифікацію, інтеріоризацію та трансформацію цінностей, норм і моделей поведінки, поширених у соціальному середовищі. Отже, гендерні уявлення формуються не лише як зовнішні соціальні вимоги, а й як внутрішні регулятори поведінки особистості.

Подальший аналіз наукових підходів дозволяє уточнити механізми цього процесу. У літературі виокремлюють суб'єкт-об'єктний і суб'єкт-суб'єктний підходи до розуміння гендерної соціалізації. Перший акцентує на пасивному засвоєнні індивідом соціальних норм, тоді як другий підкреслює його активну роль у конструюванні власного досвіду та ідентичності. Саме суб'єкт-суб'єктна перспектива є методологічно продуктивною для дослідження гендерної соціалізації психологів, оскільки дозволяє розглядати її як результат взаємодії особистісних ресурсів і соціальних впливів.

У межах соціально-психологічної парадигми цей процес реалізується через інтеріоризацію норм, ідентифікацію, наслідування, рольове навчання та міжособистісну взаємодію. Застосування зазначених механізмів до гендерної проблематики дає підстави трактувати гендерну соціалізацію як засвоєння соціокультурних уявлень про жіночі й чоловічі ролі, цінності та поведінкові стратегії, що регулюють як міжособистісну, так і професійну діяльність.

Особливої актуальності це набуває у сфері професійної підготовки фахівців соціономічних професій, зокрема психологів. У професійній діяльності гендерна соціалізація інтегрується з процесами формування фахових компетентностей, професійної ідентичності та системи цінностей. З огляду на те, що робота психолога ґрунтується на емпатії, комунікативній взаємодії, рефлексії та етичній відповідальності, засвоєні гендерні норми можуть як розширювати спектр професійних можливостей, сприяючи розвитку гендерної чутливості, так і обмежувати діяльність через стереотипізацію ролей і очікувань.

Отже, гендерну соціалізацію психологів доцільно розглядати як багатокомпонентний соціально-психологічний процес, що охоплює когнітивний, ціннісно-мотиваційний, поведінково-рольовий та рефлексивно-ідентифікаційний компоненти. Їх взаємодія забезпечує формування гендерно чутливої професійної позиції, гармонійне поєднання гендерної та професійної ідентичностей і визначає ефективність професійної самореалізації фахівця.

На нашу думку сучасні соціально-психологічні підходи дозволяють розглядати гендерну соціалізацію не як лінійний процес інтеріоризації зовнішніх норм, а як складну багаторівневу систему взаємодії індивіда з соціокультурним і професійним середовищем. Як зазначають П. Бергер і Т. Лукман, входження особистості в нові соціальні сектори супроводжується засвоєнням спеціалізованих ролей, норм і смислів, що визначають її подальшу соціальну та професійну поведінку [2]. У цьому контексті професійна діяльність постає як простір вторинної соціалізації, у межах якого гендерні уявлення не лише відтворюються, а й зазнають трансформацій.

Концептуально важливим є положення С. Бем про гендерні схеми як когнітивні структури, що організовують соціальний досвід і слугують фільтрами інтерпретації професійних вимог і очікувань (Bem S., 1993) [3]. Розвиваючи інтеракціоністський підхід, К. Вест і Д. Циммерман наголошують, що гендер «виконується» у щоденних соціальних практиках, зокрема у професійній

комунікації, рольовій поведінці та інституційних взаємодіях (West, Zimmerman, 1987). Це означає, що професійне середовище психолога є активним агентом формування та корекції гендерної ідентичності.

Подібні ідеї знаходять розвиток і в працях українських науковців. Так, О. Кікінежді розглядає гендерну соціалізацію як процес формування гендерної ідентичності під впливом соціальних норм, стереотипів і ціннісних орієнтацій, які відтворюються в освітньому та професійному середовищі [4]. Т. Титаренко підкреслює роль особистісної активності, рефлексії та життєвого досвіду у конструюванні ідентичності, що є особливо значущим для фахівців допоміжних професій [5]. М. Ткалич акцентує увагу на соціокультурній зумовленості маскулітних і фемінних моделей поведінки та їх впливі на професійне самовизначення й самореалізацію особистості [6]. У дослідженнях Л. Карнаух гендерна соціалізація трактується як безперервний процес засвоєння та відтворення культурно закріплених зразків, що детермінують професійні установки й стилі діяльності [1].

Узагальнення сучасних соціально-психологічних і гендерних досліджень дає підстави стверджувати, що гендерна соціалізація психологів у професійній діяльності детермінується сукупністю взаємопов'язаних чинників, які функціонують на різних рівнях – від індивідуально-особистісного до інституційного. Зокрема, ціннісні чинники відображають сформованість у фахівця орієнтацій на гендерну рівність, толерантність і професійну етику та визначають внутрішню готовність до недискримінаційної практики (М. Рокіч; Ш. Шварц; С. Бем; О. Кікінежді; Т. Титаренко; М. Ткалич).

Нормативні чинники пов'язані з дією соціальних і професійних норм, етичних кодексів та стандартів діяльності, що регламентують допустимі моделі професійної поведінки психолога (Е. Дюркгайм; Т. Парсонс; П. Бергер, Т. Лукман; В. Москаленко; Л. Сохань).

Рольові чинники зумовлюють засвоєння гендерно маркованих професійних ролей і рольових очікувань, які впливають на самопрезентацію, стиль професійної взаємодії та кар'єрні стратегії (Е. Гоффман; К. Вест, Д. Циммерман; Т. Парсонс; О. Кікінежді).

Організаційні чинники відображають вплив інституційного контексту, організаційної культури та умов праці на можливості реалізації гендерно чутливої психологічної практики (Е. Шейн; Дж. Хофстеде; Дж. Акер; Л. Карамушка; О. Бондарчук).

Комунікативні чинники реалізуються через повсякденну професійну взаємодію, домінуючі стилі спілкування та практики соціальної підтримки в професійному середовищі (Дж. Мід; Ю. Габермас; Д. Таннен; С. Максименко; М. Ткалич).

Водночас стереотипні чинники виявляються у стійких соціальних уявленнях щодо «типових» жіночих і чоловічих якостей, які можуть опосередковано або безпосередньо обмежувати професійну самореалізацію психолога та

впливати на формування його професійної ідентичності (У. Ліппман; Е. Іглі; А. Бандура; Т. Говорун; Л. Карнаух).

У наукових дослідженнях наголошується, що гендерна соціалізація виконує регулятивну функцію у професійній діяльності, опосередковуючи формування установок, очікувань і поведінкових стратегій психолога. Вплив гендерної соціалізації реалізується за кількома взаємопов'язаними напрямками, що охоплюють як особистісний, так і професійний виміри діяльності.

По-перше, гендерна соціалізація безпосередньо пов'язана з професійною ефективністю, оскільки сприяє розвитку емпатії, комунікативної гнучкості та недискримінаційної позиції фахівця, що, своєю чергою, підвищує якість психологічної допомоги.

По-друге, її вплив простежується у формуванні професійної ідентичності через інтеграцію гендерного та професійного «Я», що забезпечує цілісність самосприйняття, внутрішню узгодженість та стійку мотивацію до особистісно-професійного саморозвитку.

По-третє, гендерна соціалізація зумовлює рівень задоволеності професійною діяльністю, адже відповідність між особистісними цінностями психолога та умовами його праці сприяє психологічному благополуччю, знижує рівень емоційного напруження та ризик професійного вигорання.

Таким чином, характер гендерної соціалізації може виступати як важливим ресурсом професійного зростання психолога, так і потенційним чинником ризику його професійної дезадаптації. Це зумовлює необхідність звернення до проблеми гендерної соціалізації вже на етапі професійної підготовки майбутніх фахівців.

У цьому зв'язку показовими є наукові підходи, представлені у працях В. Гаврюшенка та М. Горенко, які наголошують, що урахування гендерних особливостей здобувачів професії психолога свідчить про усвідомлену позицію викладача щодо соціально-психологічної та соціокультурної зумовленості понять «маскуліність» і «фемінність». Такий підхід передбачає розгляд особистості майбутнього фахівця крізь призму індивідуального професійного становлення, а не через призму традиційних гендерних норм і стереотипів, які за певних умов можуть виступати стримувальними чинниками гендерної соціалізації та гальмувати формування психологічної готовності до професійної діяльності й кар'єрної самореалізації.

Водночас усвідомлення гендерно зумовлених особливостей навчання та професійної підготовки набуває значення важливого соціально-психологічного чинника не лише для викладачів у процесі добору адекватних освітніх методик і технологій, а й для самих здобувачів вищої освіти. Такий підхід сприяє їхньому самопізнанню, розвитку гендерної компетентності, особистісному зростанню та ефективній професійній соціалізації психолога у майбутній діяльності [7].

Логічним продовженням зазначених положень є дослідження, присвячені реалізації гендерного підходу у професійній профілактичній діяльності

психологів в організаційному контексті. Зокрема, М.Ткалич і Д.Шутько підкреслюють, що впровадження гендерного підходу в наукові дослідження з організаційної психології та практику діяльності організацій створює умови для усвідомлення чоловіками й жінками власного професійного потенціалу та кар'єрних прагнень, визначення перспектив професійної життєтворчості, а також активізації особистісних і професійних ресурсів з метою вибору індивідуальних стратегій самореалізації та гармонізації міжособистісних і міжгрупових взаємин. У зв'язку з цим доцільним є аналіз завдань, специфіки, методів і принципів побудови гендерно орієнтованого тренінгу, спрямованого, наприклад, на профілактику гендерно зумовленого насильства.

Узагальнюючи викладене, науковці доходять висновку, що використання гендерно орієнтованих технологій групової психологічної роботи, спрямованих на особистісно-професійний розвиток особистості та підвищення рівня їхньої самоактуалізації, сприяє розширенню функціональних можливостей таких програм, наповненню їх новим змістом і підвищенню ефективності [8]. Окрім цього, на нашу думку, такі підходи забезпечують утвердження гендерної рівності в освіті, формування позитивної організаційної культури, підвищення конкурентоспроможності фахівця в галузі психології.

Як постулює Куроківська Н., Вітюк Н., Пінчук І. основними передумовами впровадження гендерного підходу в освітній процес є кілька взаємопов'язаних чинників. По-перше, більшість традиційних методик і освітніх технологій орієнтовані на абстрактну «середньостатистичну» особистість здобувача освіти, без урахування індивідуальних і гендерно зумовлених особливостей. По-друге, уніфікований підхід до навчання й виховання майбутніх фахівців без урахування їхніх психологічних та вікових характеристик може негативно позначатися як на їхньому особистісному розвитку, так і на формуванні культури міжособистісного спілкування. По-третє, ігнорування гендерних відмінностей у освітньому процесі здатне призводити до дисгармонії міжстатевих взаємин та звуження можливостей повноцінної міжособистісної взаємодії між здобувачами освіти [9].

У зв'язку з цим упровадження гендерного підходу в навчання доцільно розглядати як переосмислення способів і методів подання навчальної інформації з урахуванням змістової специфіки відповідної навчальної дисципліни, зокрема крізь призму особливостей чоловічого й жіночого мислення, усного та писемного мовлення, стилів аргументації та когнітивних стратегій. За такого підходу створюються умови для підвищення ефективності освітнього процесу, розвитку гендерної чутливості та формування рівноправної взаємодії в освітньому середовищі [10;11;12].

Висновки. Проведений теоретичний аналіз дозволяє стверджувати, що гендерна соціалізація психологів у професійній діяльності є складним, багатовимірним соціально-психологічним процесом, який формується в результаті взаємодії індивідуально-особистісних, соціокультурних, професійних

та інституційних чинників. Вона не зводиться до пасивного засвоєння гендерних норм і ролей, а постає як динамічний процес активного конструювання гендерної та професійної ідентичності в межах освітнього й професійного середовища.

У межах дослідження уточнено сутність гендерної соціалізації психологів як складника їхнього професійного становлення, що охоплює когнітивний, ціннісно-мотиваційний, рольово-поведінковий та рефлексивно-ідентифікаційний компоненти. Їх узгоджене функціонування забезпечує формування гендерно чутливої професійної позиції, здатність до недискримінаційної взаємодії, ефективної комунікації та відповідального виконання фахових ролей.

Узагальнення наукових підходів дало змогу виокремити та систематизувати основні соціально-психологічні чинники гендерної соціалізації психологів, серед яких визначальними є ціннісні, нормативні, рольові, організаційні, комунікативні та стереотипні. З'ясовано, що їхній вплив реалізується на різних рівнях – від внутрішньоособистісного до інституційного – і може як сприяти професійному зростанню та самореалізації фахівця, так і створювати ризики професійної дезадаптації, зниження задоволеності діяльністю та емоційного вигорання.

Обґрунтовано, що гендерна соціалізація виконує регулятивну функцію у професійній діяльності психолога, впливаючи на формування професійних установок, очікувань, стилю взаємодії, ефективності фахової практики та інтеграції гендерної й професійної ідентичностей. Встановлено, що гендерно чутливе професійне середовище та усвідомлений педагогічний підхід у системі підготовки психологів створюють умови для розвитку гендерної компетентності, особистісної зрілості й професійної самоактуалізації майбутніх фахівців.

Практична значущість отриманих результатів полягає у можливості їх використання в освітньому процесі закладів вищої освіти, у програмах професійної підготовки та підвищення кваліфікації психологів, а також у розробленні й упровадженні гендерно орієнтованих тренінгових програм, спрямованих на розвиток професійної ефективності, психологічного благополуччя та утвердження принципів гендерної рівності в професійній діяльності.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у проведенні емпіричних студій, спрямованих на вивчення особливостей гендерної соціалізації психологів у різних сферах професійної діяльності, аналізі впливу організаційного контексту та кризових соціальних умов, а також у розробленні інноваційних психосоціальних інтервенцій із формування гендерної чутливості та професійної стійкості фахівців.

Література

1. Карнаух Л. Проблема гендерної соціалізації особистості в зарубіжних та вітчизняних психолого-педагогічних дослідженнях. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки. 2014. Вип. 1.45 (106). С. 54–59.

2. Марценюк Т. О. Гендерна соціалізація як процес формування маскулітних та фемінних ознак гендерної ідентичності URL: https://genderindetail.org.ua/netcat_files/47/55/martsenyuk_genderna_socializaciya_1.pdf (дата звернення: 02.02.2026).
3. Костіна Т. О. Вивчення гендеру та гендерних ролей особистості в зарубіжній психології URL: <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/1031/983> DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2020-1-13> (дата звернення: 31.01.2026).
4. Кікінежді О. М. Гендерна ідентичність особистості: когнітивна парадигма. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Психологія і педагогіка. 2013. Вип. 22. С. 51-56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2013_22_13 (дата звернення: 02.02.2026).
5. Титаренко Т. М. Посттравматичне життєтворення: способи досягнення психологічного благополуччя: монографія. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 160 с.
6. Ткалич М. Г. Гендерна психологія : навч. посіб. К. : Академвидав, 2011. 248 с.
7. Гаврюшенко В. В., Горенко М. В. Гендерний чинник готовності майбутніх психологів до здійснення професійної кар'єри. № 9 (2022): Психологічний журнал . URL: <http://psyj.udpu.edu.ua/article/view/269988> DOI: <https://doi.org/10.31499/2617-2100.9.2022.269988> (дата звернення: 10.02.2026).
8. Ткалич М. Г., Шутько Д. О. Гендерно-орієнтовані технології розвитку професійної самоактуалізації персоналу: розробка тренінгової програми. Організаційна психологія. Економічна психологія. 2017. № 4 (11). С. 93–98. URL: <http://orgpsy-journal.in.ua/userfiles/issues/i11/n11/14.pdf> (дата звернення: 23.12.2025).
9. Куравська Н., Вітюк Н., Пінчук І. Психологічні особливості гендерної соціалізації студентів ЗВО. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/po/article/view/6645/6879> DOI: 10.15330/ps.12.1.64-72 (дата звернення: 02.02.2026).
10. Мухіна Г. В., Гельбак А. М. Гендерні стереотипи в секторі безпеки і оборони України: проблеми та перспективи подолання. *Правовий часопис Донбасу*. № 3(92). 2025. С. 86-92. DOI 10.32782/2523-4269-2025-92-86-91 DOI: 10.32782/2523-4269-2025-92-86-91.
11. Формування комунікативної компетентності поліцейського у сфері гендерної рівності : науково-практичні рекомендації / Т. В. Кононенко, Г. В. Мухіна, А. М. Гельбак, Н. В. Цумарева, Ю. М. Короткова, Т. М. Сабельникова, В. Є. Сусликов ; за заг. ред. С. С. Вітвицького. Київ : Алерта, 2023. 134 с.
12. Гельбак А. М. Гендерний підхід до формування комунікативної компетентності поліцейських. Перспективи та інновації науки. 2023. No 15 (33). С. 654–665. DOI: 10.52058/2786-4952-2023-15(33)-654-664.

References

1. Karnaukh, L. (2014). Problema hendernoї sotsializatsii osobystosti v zarubizhnykh ta vitchyznianskykh psykholoho-pedahohichnykh doslidzhenniakh [The problem of gender socialization of personality in foreign and domestic psychological and pedagogical studies]. *Naukovyi visnyk Mykolaiivskoho derzhavnoho universytetu imeni V. Sukhomlynskoho. Seriya: Pedahohichni nauky – Scientific Bulletin of Mykolaiv V. Sukhomlynskyi State University. Series: Pedagogical Sciences*, 1.45 (106), 54–59 [in Ukrainian].
2. Martseniuk, T. O. (n.d.). Henderna sotsializatsiia yak protses formuvannia maskulinnykh ta feminnnykh oznak gendernoi identychnosti [Gender socialization as a process of forming masculine and feminine features of gender identity]. Retrieved February 2, 2026, from https://genderindetail.org.ua/netcat_files/47/55/martsenyuk_genderna_socializaciya_1.pdf [in Ukrainian].
3. Kostina, T. O. (n.d.). Vyvchennia genderu ta gendernykh rolei osobystosti v zarubizhnii psykholohii [Study of gender and gender roles of personality in foreign psychology]. Retrieved

